

Datum van inontvangstneming : 19/09/2023

Zaak C-410/23¹

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

3 juli 2023

Verwijzende rechter:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

26 mei 2023

Verzoekende partij:

I. SA

Verwerende partij:

S.J.

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Hoger beroep tegen een vonnis in eerste aanleg betreffende een vordering tot betaling van een contractuele boete wegens voortijdige opzegging door een landbouwer van een voor bepaalde tijd gesloten contract voor de levering van elektriciteit

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

De eerste prejudiciële vraag betreft de kwestie of een landbouwer die een overeenkomst voor de afname van elektriciteit voor zowel een landbouwbedrijf als zijn privéhuishouden sluit, consument is in de zin van artikel 2, onder b) en c), van richtlijn 93/13/EEG. De tweede prejudiciële vraag betreft de kwestie of het gelet op de bepalingen van richtlijn 2009/72/EG is toegestaan deze landbouwer een contractuele boete op te leggen wegens opzegging van die overeenkomst.

¹ Dit is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

Prejudiciële vragen

1. Omvat artikel 2, onder b) en c), van richtlijn 93/13/EEG van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten en de daarin vervatte definitie van consument, en overweging 17 van richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van richtlijn 1999/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van richtlijn 85/577/EEG van de Raad en van richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad ook een landbouwer die zowel voor zijn landbouwbedrijf als voor privédoeleinden een overeenkomst voor de afname van elektriciteit sluit?

2. Moeten artikel 3, leden 5 en 7, overweging 51 en bijlage I, punt 1, onder a) en e), van richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van richtlijn 2003/54/EG, op grond waarvan aan consumenten in geval van opzegging van een overeenkomst voor de levering van elektriciteit geen kosten in rekening mogen worden gebracht, aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen de mogelijkheid om aan een afnemer van elektriciteit die consument is een contractuele boete op te leggen in geval van opzegging van een voor bepaalde tijd gesloten overeenkomst voor de levering van elektriciteit (artikel 4j, lid 3a, van de ustawa - Prawo energetyczne van 10 april 1997)?

Aangevoerde bepalingen van gemeenschapsrecht

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten: artikel 2.

Richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van richtlijn 1999/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van richtlijn 85/577/EEG en van richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad: overweging 17.

Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van richtlijn 2003/54/EG: overweging 51, artikel 3, leden 5 en 7; bijlage I, punt 1, onder a) en e).

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Ustawa - Prawo energetyczne (energiewet) van 10 april 1997: artikel 4j, lid 3a:

„3a. Een eindafnemer kan een voor bepaalde tijd gesloten overeenkomst waarbij een elektriciteitsbedrijf aan die afnemer gas of energie levert, opzeggen door middel van een schriftelijke verklaring aan het elektriciteitsbedrijf zonder dat hem andere kosten en schadevergoedingen in rekening worden gebracht dan uit de inhoud van de overeenkomst voortvloeien.”

Ustawa – Kodeks cywilny (burgerlijk wetboek; hierna: „k.c.”) van 23 april 1964: artikel 22¹ (definitie van consument), artikel 43¹ (definitie van ondernemer), artikel 385¹ (oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten), artikel 483, lid 1 (contractuele boete), artikel 484 (hoogte van een contractuele boete).

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 Op 18 maart 2017 heeft de vennootschap I. S.A., een elektriciteitsleverancier, met S.J., een landbouwer, een overeenkomst voor de verkoop en de levering van elektriciteit gesloten. Als afnamepunt is het landbouwbedrijf van S.J. aangeduid. Volgens de overeenkomst zou de verkoop beginnen op 1 januari 2018. De overeenkomst was gesloten voor bepaalde tijd, te weten tot en met 31 december 2021. Indien de overeenkomst vóór die datum zou worden beëindigd of de overeenkomst om aan de klant toe te schrijven redenen niet zou kunnen worden uitgevoerd, moest de klant overeenkomstig de algemene voorwaarden bij de overeenkomst een contractuele boete betalen.
- 2 Bij brief van 5 mei 2017 heeft S.J. de overeenkomst opgezegd met gebruikmaking van het wettelijke herroepingsrecht voor consumentenovereenkomsten. Bovendien heeft S.J. verklaard dat de overeenkomst geen rechtsgevolgen had op grond dat zij onder dwaling was gesloten en heeft hij gesteld dat de overeenkomst nietig was. Hij stelt dat hij bij de sluiting van de overeenkomst is misleid door de vertegenwoordigers van I. S.A., die hem tijdens zijn werk hebben verrast en niet alle omstandigheden van de overeenkomst hebben toegelicht.
- 3 Bij brief van 22 mei 2020 heeft I. S.A. de werkzaamheid van de verklaringen ontkend. Zij heeft een debetnota uitgeschreven op grond waarvan S.J. uiterlijk op 7 juli 2020 een boete voor voortijdige beëindiging van de overeenkomst moest betalen en heeft een factuur uitgereikt voor het verbruik van de van 1 januari 2018 tot en met 10 januari 2018 geleverde elektriciteit.
- 4 S.J. heeft geweigerd deze bedragen te betalen. I. S.A. heeft S.J. namelijk geen elektriciteit geleverd. Gedurende de in de factuur vermelde periode heeft een ander bedrijf aan S.J. elektriciteit geleverd.
- 5 Bij dagvaarding van 14 april 2021 heeft I. S.A. de rechter in eerste aanleg verzocht S.J. te veroordelen tot betaling van de prijs van de geleverde elektriciteit, vermeerderd met rente, en tot betaling van de contractuele boete wegens voortijdige beëindiging van de overeenkomst.

- 6 In haar verweerschrift heeft S.J. geconcludeerd tot verwerping van het beroep in zijn geheel, met een beroep op de nietigheid van de overeenkomst, de niet-uitvoering van de overeenkomst door de verzoekende partij en de opzegging van de overeenkomst.
- 7 De rechter in eerste aanleg heeft de vordering afgewezen. I. S.A. heeft tegen het vonnis in eerste aanleg hoger beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding en argumenten van de rechter in eerste aanleg

- 8 S.J. is van mening dat hij de hoedanigheid van consument heeft, aangezien de distributie en de verkoop van elektriciteit niet alleen betrekking hebben op zijn landbouwbedrijf, maar vooral op zijn privéhuishouden.
- 9 De rechter in eerste aanleg heeft de vordering tot betaling afgewezen hoewel hij erkende dat S.J. niet de hoedanigheid van consument had, omdat volgens artikel 22¹ k.c. een consument een natuurlijke persoon is die met een ondernemer een rechtshandeling verricht die niet rechtstreeks verband houdt met zijn bedrijfs- of beroepsactiviteit. De overeenkomst vermeldt het „landbouwbedrijf” als afnemer en bedingt dat de overeenkomst bestemd is voor niet-consumenten. S.J. heeft weliswaar aangegeven dat de aangekochte energie ook voor het privéhuishouden zou worden gebruikt, maar volgens de rechter in eerste aanleg volstond dit niet om S.J. als consument te beschouwen. Hij kon derhalve geen gebruik maken van het recht de overeenkomst te herroepen krachtens de bepalingen van de wet op de consumentenrechten en zijn verklaring was onwerkzaam.
- 10 De rechter in eerste aanleg heeft daarentegen artikel 4j, lid 3a, van de ustawa - Prawo energetyczne toegepast, dat bepaalt dat een eindafnemer een voor bepaalde tijd gesloten overeenkomst waarbij een elektriciteitsbedrijf aan die afnemer gas of energie levert, kan opzeggen zonder dat hem andere kosten en schadevergoedingen in rekening worden gebracht dan uit de inhoud van de overeenkomst voortvloeien.
- 11 Volgens de rechter in eerste aanleg kon de vordering tot betaling van de contractuele boete niet worden toegewezen, aangezien de contractuele boete volgens artikel 483, lid 1, k.c. bestaat in vergoeding van de schade die voortvloeit uit het niet of gebrekkig uitvoeren van een niet-geldelijke verbintenis. In geval van verkoop van energie is het voorwerp van de prestatie van de koper de betaling van de prijs, dat wil zeggen een prestatie van geldelijke aard. Volgens de rechter in eerste aanleg kon S.J. niet bij een contractueel beding worden verplicht een contractuele boete te betalen in geval van beëindiging van de overeenkomst op eigen initiatief, aangezien zijn verbintenis van geldelijke aard was.

- 12 Bovendien heeft de rechter in eerste aanleg de vordering tot betaling van de prijs van de verbruikte energie ongegrond verklaard, aangezien vast was komen te staan dat I. S.A. helemaal geen energie aan S.J. had geleverd.
- 13 In hoger beroep voert I. S.A. aan dat het bewijsmateriaal onjuist is beoordeeld en artikel 4j, lid 3a, van de energiewet is geschonden, door onjuiste uitlegging en door de veronderstelling dat I. S.A. niet het recht heeft om een contractuele boete wegens voortijdige beëindiging van de overeenkomst op te leggen, terwijl uit deze bepaling ondubbelzinnig blijkt dat de afnemer extra kosten in rekening kunnen worden gebracht wanneer de verplichting om deze kosten te betalen voortvloeit uit de overeenkomst, hetgeen in casu het geval is.
- 14 I. S.A. beroept zich ook op schending van artikel 483, lid 1, k.c. (betreffende de mogelijkheid om een bedrag — een contractuele boete — op te leggen als vergoeding van de schade die voortvloeit uit het niet of gebrekkig uitvoeren van een niet-geldelijke verbintenis) door dit artikel niet toe te passen en ten onrechte ervan uit te gaan dat de boete verschuldigd was wegens niet-nakoming van een geldelijke verbintenis, terwijl de boete was bedoeld voor het geval van opzegging van de overeenkomst vóór het einde van de looptijd en dus in geval van concrete gedragingen van de afnemer en niet in geval van niet-nakoming van een geldelijke verbintenis.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 15 De **eerste prejudiciële vraag** strekt ertoe te vernemen of een landbouwer die energie koopt voor de behoeften van zowel zijn landbouwbedrijf als zijn privéhuishouden de hoedanigheid van consument heeft.
- 16 Richtlijn 93/13 definieert de overeenkomsten waarvoor zij geldt aan de hand van de hoedanigheid van de contractpartijen, naargelang zij in het kader van hun bedrijfs- of beroepsactiviteit handelen of niet (arrest van 21 maart 2019, ██████████ C-590/17, EU:C:2019:232, punt 23). Volgens vaste rechtspraak van het Hof moet het begrip consument in de zin van artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13 worden beoordeeld aan de hand van een functioneel criterium, namelijk of de betrokken contractuele band deel uitmaakt van activiteiten die niets te maken hebben met de uitoefening van een beroep of bedrijf (beschikking van 14 september 2016, ██████████ C-534/15, EU:C:2016:700, punt 32). In casu is een functioneel onderscheid eigenlijk niet mogelijk, aangezien de overeenkomst zowel voor landbouwdoeleinden als voor huishoudelijk gebruik is gesloten.
- 17 Richtlijn 93/13 bevat geen regeling voor overeenkomsten met een tweeledig karakter. Enkel in overweging 17 van richtlijn 2011/83/EU van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten heeft de Uniewetgever duidelijk gemaakt dat een persoon „bij gemengde overeenkomsten, waar een overeenkomst wordt gesloten voor doeleinden die deels binnen en deels buiten de handelsactiviteit van [die] persoon liggen en het handelsoogmerk zo beperkt is dat het binnen de globale

context van de overeenkomst niet overheerst, [...] echter ook als consument [dient] te worden aangemerkt”.

- 18 Niettemin heeft het Hof van Justitie in zijn arrest van 20 januari 2005, [REDACTED] EU:C:2005:32, C-464/01, verklaard dat een persoon die een overeenkomst heeft gesloten inzake een goed dat deels wel en deels niet voor beroepsmatig gebruik is bestemd, zich niet op de bepalingen betreffende consumentenbescherming kan beroepen, „tenzij het beroepsmatige gebruik dermate marginaal is dat het in de globale context van de betrokken verrichting onbetekenend is; **dat het niet-beroepsmatige aspect zwaarder weegt is daarbij irrelevant**”.
- 19 In het arrest van 27 oktober 2022, S.V., EU:C:2022:839, C-485/21, punt 27, heeft het Hof daarentegen aangegeven dat de bescherming van de consument geldt voor een natuurlijke persoon die partij is bij een overeenkomst betreffende het beheer van een onroerend goed ingeval „zij dit appartement niet gebruikt voor doeleinden die *uitsluitend* tot haar bedrijfs- of beroepsactiviteit behoren”. Het Hof verwijst in casu dus naar het criterium van het uitsluitend beroepsmatige-economische doel.
- 20 In deze context rijst dus de vraag hoe het begrip consument in het licht van artikel 2, onder b), van richtlijn 93/13 moet worden uitgelegd in een situatie waarin de overeenkomst een gemengd karakter heeft: ten dele voor verbruik als consument, ten dele voor beroepsmatig gebruik. Moet in een dergelijke situatie worden vastgesteld welk doel van de overeenkomst zwaarder weegt of volstaat de vaststelling dat de overeenkomst niet uitsluitend een beroepsmatig-economisch karakter heeft? Het antwoord van het Hof maakt het dus mogelijk om overeenkomsten van tweeledige aard te beoordelen die zowel de exploitatie van een landbouwbedrijf als een huishouden dienen. In het licht van de tendens tot verruiming van de werkingssfeer van de instrumenten voor consumentenbescherming moet worden bepaald welke criteria moeten worden gehanteerd om de consument te beschermen.
- 21 Met de **tweede prejudiciële vraag** wenst de verwijzende rechter te vernemen of een nationale bepaling die voorziet in de mogelijkheid om een afnemer van elektriciteit die consument is een contractuele boete op te leggen in geval van voortijdige beëindiging van een voor een bepaalde looptijd gesloten overeenkomst voor de levering van elektriciteit, verenigbaar is met het Unierecht.
- 22 De twijfels van de verwijzende rechter hebben betrekking op artikel 4j, lid 3a, van de ustawa - Prawo energetyczne, dat voorziet in de mogelijkheid voor de eindafnemer om de overeenkomst voor de levering van energie op te zeggen zonder andere kosten en schadevergoedingen dan voortvloeien uit de inhoud van de overeenkomst. Deze bepaling verwijst dus naar de overeenkomst, waarin de partijen de looptijd van de overeenkomst en de voorwaarden voor opzegging ervan kunnen neerleggen.
- 23 Deze twijfels zijn gerezen in het kader van richtlijn 2009/72/EG. Volgens de verwijzende rechter is het zwaarstwegende beginsel van deze richtlijn de

mogelijkheid om vrijelijk van energieleverancier te veranderen en de bijzondere bescherming van de consument. De lidstaten nemen passende maatregelen om eindafnemers te beschermen en voorzien met name in adequate waarborgen voor de bescherming van kwetsbare afnemers. Wat ten minste de huishoudelijke afnemers betreft, omvatten deze maatregelen de in bijlage I beschreven maatregelen. Strikt verbonden met de verandering van leverancier is de mogelijkheid om de overeenkomst op te zeggen.

- 24 Het doel van deze regelingen is enerzijds om afnemers van energie, met name consumenten, te beschermen en hun rechten te waarborgen en er anderzijds voor te zorgen dat energiebedrijven gelijke toegang tot afnemers hebben. In dit verband herinnert de verwijzende rechter aan de rechtspraak van het Hof in onder meer de volgende arresten: 7 september 2016, ANODE, C-121/15, EU:C:2016:637, punt 36; 30 april 2020, Overgas Mrezhi en Balgarska gazova asotsiatsia, C-5/19, EU:C:2020:343, punt 56, en 14 oktober 2021, Viesgo Infraestructuras Energéticas, C-683/19, EU:C:2021:847, punt 44. In deze rechtspraak worden de voorwaarden vastgesteld waaronder een interventie van de staat in de vaststelling van de elektriciteitsprijzen in het kader van richtlijn 2009/72 toelaatbaar is, ook al vormt een dergelijke interventie een belemmering voor de totstandbrenging van een door concurrentie gekenmerkte elektriciteitsmarkt.
- 25 Het fundamentele probleem bij de gegarandeerde vrijheid om van energieleverancier te veranderen is de vraag of een energieafnemer die consument is een vergoeding kan worden opgelegd indien hij een overeenkomst voor bepaalde tijd opzegt. Uit artikel 3, lid 7, van richtlijn 2009/72/EG, gelezen in samenhang met bijlage I, punt 1, onder a) en e), volgt dat een afnemer die consument is bij verandering van aanbieder en opzegging geen kosten in rekening mogen worden gebracht.
- 26 De Ustawa - Prawo energetyczne voorziet evenwel niet in een dergelijke uitsluiting. Naar nationaal recht kan een afnemer een voor bepaalde tijd gesloten overeenkomst voor de levering van energie krachtens artikel 4j, lid 3a, van de ustawa - Prawo energetyczne opzeggen zonder andere kosten en vergoedingen dan voortvloeien uit de inhoud van de overeenkomst. Deze bepaling maakt het dus mogelijk om in een dergelijke overeenkomst de mogelijkheid voor te behouden om de afnemer de in de overeenkomst bedongen „kosten en schadevergoedingen” op te leggen. De ustawa - Prawo energetyczne behelst geen enkel ander criterium voor deze kosten en schadevergoedingen en voorziet niet in een uitzondering voor consumenten.
- 27 In het geval van consumenten wordt in de nationale rechtsleer enkel aanvaard dat een abnormaal hoge boete voor het opzeggen van een overeenkomst in het handelsverkeer met consumenten nietig wordt verklaard. De hoogte van de contractuele boete kan dus in het kader van een toetsing van de oneerlijkheid van een beding worden geverifieerd. Het gaat dan met name om situaties waarin dergelijke contractuele boetes ertoe leiden dat de opzegging van overeenkomsten voor bepaalde tijd praktisch onmogelijk wordt, hetgeen in strijd zou zijn met

artikel 4js, lid 3a van de ustawa - Prawo energetyczne, die bepaalt dat een overeenkomst voor bepaalde tijd kan worden opgezegd.

- 28 De verwijzende rechter is van oordeel dat de toelaatbaarheid van dergelijke contractuele boetes die aan consumenten worden opgelegd, de beschermende functies van artikel 3, leden 5 en 7, van richtlijn 2009/72/EG teniet kan doen.